

บทบาทพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนจังหวัดเชียงราย¹

The Sangha's Roles Towards the Satja Savings Group Promotion Affecting the Strength of the Community in Chiang Rai Province

พระมหาประพันธ์ สิริบุญโญ (ไทยใหญ่)²

สุรพล สุธะพรหม³

นภัทร์ แก้วนา⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักพุทธธรรม ที่เกี่ยวกับกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ 2) บทบาทพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนจังหวัดเชียงราย และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการ พัฒนากลุ่มสัจจะออมทรัพย์ที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน โดยในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่ม สัจจะออมทรัพย์ (2) กลุ่มผู้ร่วมสนทนากลุ่มย่อย รวมจำนวน 35 รูป/คน การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อย การวิเคราะห์ ข้อมูลใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยเทคนิค 6 C's Technique Analysis

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

² นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

⁴ อาจารย์ ดร. อาวุโสวิทยาลัยการทัพอากาศ นาวาอากาศเอก กองทัพอากาศ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยแสดงให้เห็นถึงบทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมกลุ่มสังคมจะออมทรัพย์จังหวัดเชียงราย บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมกลุ่ม เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยผ่านกระบวนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มในชุมชนนั้น ๆ กลุ่มสังคมจะออมทรัพย์เป็นความสำเร็จที่เกิดจากหลักการส่งเสริมกลุ่มของพระสงฆ์ โดยผ่านกิจกรรมกลุ่มสังคมจะออมทรัพย์ ที่ผสมผสานหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา และหลักการพัฒนาเข้าด้วยกัน จนสามารถเชื่อมโยงคุณธรรม ความสามารถ ทรัพยากรเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่ยั่งยืน กลุ่มสังคมจะออมทรัพย์เป็นกิจกรรมของประชาชนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือกันและกัน ด้วยการฝากเงินและออมทรัพย์ร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสมทบทุนร่วมกันโดยอาศัยหลักการของสหกรณ์เป็นสำคัญ หลักการดำเนินงานจากการยึดมั่นในคุณธรรม 5 ประการ คือ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความเห็นอกเห็นใจ และการให้เกียรติกัน โดยสมาชิกจะได้รับประโยชน์เท่าเทียมกัน สมาชิกกลุ่มจะมีการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเป็นการปลูกฝังการมีส่วนร่วมในชุมชน เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่นเกิดความร่วมมือร่วมใจกันในชุมชน สิ่งเหล่านี้จึงทำให้กิจกรรมในการรวมกลุ่มของกลุ่มสังคมจะออมทรัพย์ประสบความสำเร็จและมีสมาชิกเพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้เกิดผลต่อชุมชนคือการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง

บทบาทพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมกลุ่มสังคมจะออมทรัพย์ที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนจังหวัดเชียงราย มีกระบวนการกลุ่ม 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนนำเตรียมการขั้นก่อตั้งกลุ่มและขั้นตอนดำเนินกิจกรรมใน 4 บทบาท คือ ปลูกจิตสำนึก ให้การเรียนรู้ส่งเสริมคุณธรรมและให้คำปรึกษา โดยมีปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มสังคมจะออมทรัพย์ คือ ปัจจัยภายในชุมชน คือ ผู้นำ สมาชิก การบริหารจัดการของกลุ่ม กระบวนการส่งเสริมกลุ่มคุณธรรม การตอบสนองทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยภายนอกชุมชน คือ เครือข่าย ตัวแบบ และหน่วยงาน/องค์กรต่าง ๆ จนทำให้กลุ่มสามารถดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็งต่อไป

แนวทางการพัฒนากลุ่มสังคมจะออมทรัพย์ที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนนั้นมี 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ มีกองทุนหมุนเวียนในชุมชน เกิดทุนทางเศรษฐกิจในชุมชน ด้านสังคม การใช้บทบาทของพระสงฆ์ทั้ง 4 บทบาท พระสงฆ์ต้องการให้

ชาวบ้านในชุมชนรวมตัวกันเพื่อสร้างพลังให้เกิดขึ้นกับชุมชนกับครอบครัวของชาวชุมชนเองผ่านกิจกรรมกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ได้เรียนรู้การทำงานเป็นทีม ตลอดถึงการส่งเสริมหลักประชาธิปไตยให้เกิดในชุมชน ด้านวัฒนธรรม ชาวบ้านพึ่งพาตนเอง และพึ่งพากันเองภายในชุมชน พระสงฆ์ส่งเสริมสร้างการเรียนรู้กับชนรุ่นหลัง พระสงฆ์และชาวบ้านช่วยกันอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของตน ทำให้เกิดความสามัคคีอยู่ในชุมชนและเป็นปัจจัยต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และด้านสิ่งแวดล้อม ชาวบ้านในชุมชนมีมาตรการในการรักษาสิ่งแวดล้อม และมีจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกัน

คำสำคัญ: บทบาทพระสงฆ์ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ความเข้มแข็งของชุมชน

Abstract

The objectives of this research are to study 1) the theories, concepts and Buddhist principles about the Satja Savings Group to examine, 2) the general condition of the sangha's roles towards the Savings Group, affecting the community strength of Chiang Rai province, 3) the propose guidelines for the development of the sangha's roles in the Savings Group promotion which affects the community strength in Chiang Rai province. In this research, the research method is the Qualitative Research, the researcher has determined the participants of this research which were divided into two groups: (1) the key informants which refer to the experts who concern with the Satja Savings Group which comprise of the president of the Savings Group, the vice president of the group, the committee board, the group members and the social welfare academician (2) the group discussion members which refer to 35 monks/persons of experts, savants and stakeholders. The data collection is using the in-depth interview and the focus group discussion. The analysis is using the qualitative data analysis, 6 C's Technique. The analysis results have found that

In this research, the researcher will show the sangha's role in the Satja Savings Group promotion, Chiang Rai province. The important role is the promoting the community organization to strengthen the community via the activity process of the community. The Satja Savings Group is the success of sangha's group establishing promotion via the Savings Group activities, mixed with The Buddhist Dharma and the development principle. It's the linkage of morals, ability and resource to create the sustainable participatory development process. Its objective is to join donating by using the co-operative principle. This creates the Savings habit, the members can save money and utilize it to develop their career and to solve their financial problem by borrowing. They operate it by using 5 moral principles: honesty, sacrifice, responsibility, sympathy and honoring. The members will be equally benefited. They will learn about activity organizing which helps them have community participation. Respecting others' opinion, bring about participation in the community. These factors cause the activity gathering of the Satja Savings Group successful and have more members each year. The community is reinforced by their benefit.

In general condition of the sangha's role in establishing the Satja Savings Group, affecting the community strength in Chiang Rai province and the sangha's roles in promoting the Satja Savings Group, Chiang Rai have 3 steps in the procedure: advice and preparation, group establishing and implementation in 4 roles: the consciousness raising, learning supporting, morals promoting and counseling. The strength supporting of the Satja Savings Group is the community internal factors such as leader, member, group management, group promoting, morals and socio-economic response. The community external factors such as network, model, working agency and organization. These factors can sustain the group's strength.

The path of the sangha's role towards the Satja Savings Group, affecting the community strength of Chiang Rai province has 4 aspects: economic (there is current fund in the community), social (by the sangha's 4 roles: they want the people in the community join together to make their community and family stronger by the activities of the Satja Savings Group, to learn about teamwork and the democracy supporting), cultural (people help one another intra-community, sanghas support the descendant's learning, all of them conserve their fine culture, this can make unity and sustainable development) and environmental (people in the community create the measurement to protect the environment and have environmental consciousness).

Keywords: sangha's role, satja savings group, community strength

บทนำ

ในสังคมไทยพระสงฆ์เป็นส่วนสำคัญในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นสถาบันหนึ่งในสามสถาบันหลักของชาติ ซึ่งได้รับการยอมรับและศรัทธาจากชาวบ้านมาตลอด ฉะนั้นวัดและพระสงฆ์ในอดีตจึงมีบทบาทมาก พระสงฆ์เป็นทั้งครูสอนหนังสือ สอนศีลธรรม สอนศิลปะ สอนวิชาชีพ ใ้กับลูกหลานของชาวบ้าน เป็นทั้งหมอรักษา ชาวบ้านที่เจ็บไข้ไม่สบาย ชาวบ้านเมื่อมีใครเกิดล้มป่วย บรรดาญาติ ๆ ก็จะพาไปวัด เพื่อให้พระสงฆ์ช่วยเยียวรักษา เป็นทั้งนักสังคมสงเคราะห์ช่วยเหลือชาวบ้านที่ได้รับความทุกข์ความเดือดร้อนต่าง ๆ เช่น คนชราและเด็กกำพร้าที่ไม่มีคนเลี้ยงดูหรือคนที่ถูกน้ำท่วม ไฟไหม้บ้าน เป็นต้น เป็นทั้งผู้พิพากษตัดสินคดีและประนีประนอมความให้กับชาวบ้าน (โสภณธรรม์ จันทระประภา, คุณหญิง, 2541: 28-29) นอกจากนี้พระสงฆ์ยังเป็นเหมือนนักสังคมสงเคราะห์ที่เกษตรและพัฒนากร ที่คอยให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการปลูกพืช วิธีการเลี้ยงสัตว์และฝึกวิชาชีพต่าง ๆ ให้กับชาวบ้าน เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจยังเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาอื่น ๆ ตามมาสร้างปัญหาสังคมเป็นลูกโซ่ไปอย่างต่อเนื่อง

จากสถานการณ์ปัญหาการพัฒนาชุมชนชนบทที่มีมาตั้งแต่ในอดีต คือ ผลของการพัฒนาประเทศไทยที่ผ่านมา เป็นการพัฒนาที่มีบางส่วนของแนวทางการพัฒนา ผิดทิศทางและสร้างผลกระทบแก่สังคมไทย ทำลายความเป็นชุมชนทั้งในชนบทและในเมืองให้ล่มสลาย อันเป็นผลมาจากแนวทางการพัฒนาอย่างขาดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเมืองและการพัฒนาชนบทการพัฒนาวัตถุและการพัฒนาจิตใจ ทำให้ความเป็นชุมชนมีความอ่อนแอ ความอ่อนแอของชุมชนนี้เองทำให้การพัฒนาประเทศไม่ประสบผลสำเร็จตามที่ควรจะเป็นและยังส่งผลกระทบที่ทำให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนตกต่ำกว่าที่พึงจะเป็น ปัจจุบันนี้ความเป็นชุมชนในประเทศไทยกำลังตกอยู่ในสภาพที่อ่อนแอ สาเหตุของชุมชนอ่อนแอก็คือ (อุทัย ดุลยเกษม และอรศรีงามวิทยาพงศ์, 2540: 3)

1. ชุมชนสูญเสียความเป็นปึกแผ่น กล่าวคือ สมาชิกของชุมชนต่างคนต่างอยู่ มุ่งความอยู่รอดของตัวเองเป็นสำคัญ รวมทั้งมีการอพยพย้ายถิ่นเข้าเมืองเพื่อหางานทำ

2. ชุมชนต้องพึ่งพิงภายนอกสูง จนถูกปัจจัยภายนอกควบคุมการเปลี่ยนแปลงตลอดจนรูปแบบต่างๆ ทางสังคม เช่น การศึกษา การบริโภค ค่านิยม การรักษาพยาบาลซึ่งชุมชนมีอำนาจในการต่อรองน้อย รวมทั้งมีข้อจำกัดในการเลือกและตัดสินใจ

3. ชุมชนไม่สามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ เช่น สภาพความเสื่อมโทรมทางสิ่งแวดล้อม ปัญหาทางอาชีพ หนี้สิน ยาเสพติด ครอบครัวแตกแยก อาชญากรรมเอตส์ ตลอดจนคนชราและเด็กถูกทอดทิ้ง เป็นต้น

4. ชุมชนถูกทำลายในด้านต่างๆ เช่น วัฒนธรรม ศักยภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นจนทำให้ไม่สามารถพึ่งตนเองได้

จากความอ่อนแอของชุมชนในหลากหลายด้านได้ส่งผลกระทบทำให้เกิดปัญหาทางด้านสังคม ด้านการบริหารจัดการและการจัดการทางการเมือง กล่าวคือ สถาบันครอบครัวและชุมชนอ่อนแอลงโดยลำดับ ประเทศไทยยังเผชิญกับปัญหาของ

การมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้รับการยอมรับและส่งเสริม (อุทิศ จิตเงิน, 2544: 10)

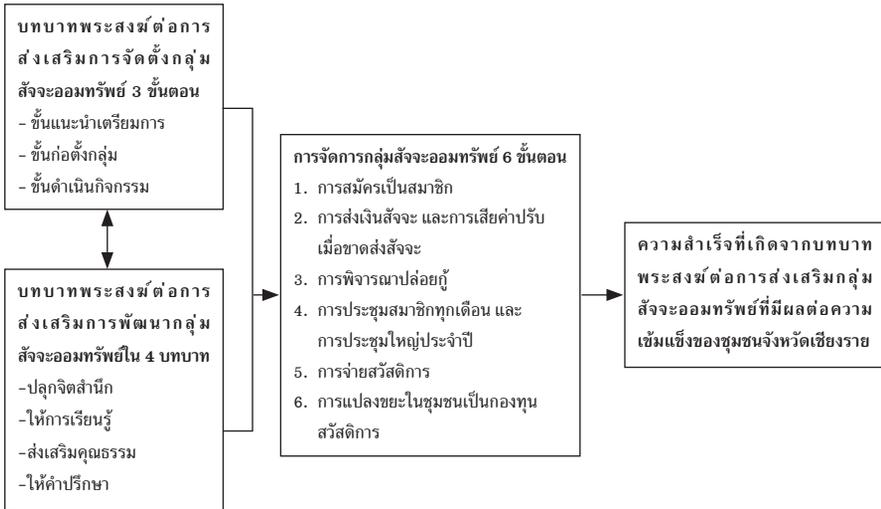
ปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลในการพัฒนาชุมชนในชนบท คือ วัดยังคงเป็น ศูนย์กลางของชุมชนอยู่ พระสงฆ์หลายรูปได้พยายามรื้อฟื้นและแสวงหาบทบาทในการเป็นผู้นำชาวบ้าน ในยุคที่ภาวะทางสังคม และเศรษฐกิจอยู่ในขั้นวิกฤตที่ขึ้นมาใหม่ โดยพยายามมองปัญหาสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีความสลับซับซ้อนให้ชัดเจน และตรงจุด พยายามค้นหาแก่นของพุทธธรรม เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับกาลสมัย แล้วนำมา เป็นหลักในการแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านและชุมชนให้ดีขึ้น มีพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงรายเป็นผู้ริเริ่มและจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์มีการดำเนินงาน อย่างค่อยเป็นค่อยไป เติบโตอย่างช้า ๆ โดยประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ให้กลุ่มมีการออมทรัพย์และขยายวงกว้างออกไปเรื่อย ๆ ทั้งจังหวัด

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเพื่อแสวงหาแนวคิดวิธีการและกระบวนการ ของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เพื่อที่จะได้นำไปใช้ในภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคม กลุ่ม องค์กร เครือข่ายชุมชนต่าง ๆ นำไปเป็นแบบอย่างเพื่อประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อ ชุมชน สังคม เศรษฐกิจ ของประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับกลุ่ม สัจจะออมทรัพย์
2. เพื่อศึกษาบทบาทพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ที่มีผล ต่อความเข้มแข็งของชุมชนจังหวัดเชียงราย
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนากลุ่มสัจจะออมทรัพย์ที่มีผลต่อความ เข้มแข็งของชุมชนในภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมไทย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีศึกษาข้อมูลจากเอกสารทั้งระดับปฐมภูมิและระดับทุติยภูมิ อธิบายความ ตีความ และเปรียบเทียบประเด็นและสาระสำคัญที่ต้องการแสดงตามกรอบและแนวคิดที่กำหนดไว้ สรุปและนำเสนอสาระสำคัญที่ได้วิเคราะห์แล้วนำไปสู่กระบวนการหาข้อมูลในภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และทำการสนทนากลุ่มย่อย

กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำแนกเป็น กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ประธานกลุ่มสังฆะออมทรัพย์จังหวัดเชียงราย และนักวิชาการด้าน

สังคมสงเคราะห์ กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ร่วมสนทนากลุ่มย่อย คือ สมาชิกกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยนี้มี 2 ประเภท คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และแบบสนทนากลุ่มย่อย (Focus group discussion)

ขอบเขตด้านสถานที่

ในการศึกษาวิจัยนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี ดังนั้นในการศึกษาภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ดี การสนทนากลุ่มย่อยที่ดี ผู้วิจัยจึงลงพื้นที่หาข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์โดยเจาะจงที่จะศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ในจังหวัดเชียงราย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ประธานกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ โดยใช้เทคนิค 6'Cs Technique Analysis (นักثر แก้วนาค, 2554: 6) ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์

ขั้นตอนที่ 2 การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) กำหนดแนวทางการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน โดยใช้เทคนิค 6'Cs Technique Analysis ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลจากการศึกษา พบว่า การที่พระสงฆ์ทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ การประพฤติปฏิบัติวัตรหรือหน้าที่ตามตำแหน่ง สิ่งที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับตำแหน่งหรือหน้าที่ที่ได้รับนั้น แนวทางการแสดงออกตามอำนาจที่กำหนดไว้ แบบแผนของพฤติกรรมซึ่งเป็นไปตามตำแหน่ง และสิ่งที่พระวินัยบัญญัติ

ให้พระสงฆ์ปฏิบัติ หรือหน้าที่ของฐานะตำแหน่งเมื่อพระสงฆ์รูปหนึ่งได้ดำรงตำแหน่ง เรียกว่า บทบาทพระสงฆ์ ในการแสดงบทบาทหรือการกระทำใด ๆ ของพระสงฆ์ย่อมมีเหตุผลในการเลือกแสดงบทบาทหรือเลือกกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นแฝงอยู่ด้วย และเหตุผลนั้นก็อาจมิได้เกิดจากองค์ประกอบหรือปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง แต่อาจจะเกิดจากองค์ประกอบหลาย ๆ องค์ประกอบ หรือปัจจัยหลาย ๆ ปัจจัยร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีบทบาท คือ การปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมตามสถานภาพของบุคคลที่เป็นอยู่ในขณะนั้น และความสัมพันธ์ตลอดจนความคาดหวังจากสังคมก็มีผลต่อการปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมของบุคคลนั้นด้วย

1. แนวคิด ทฤษฎีและหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับกลุ่มสังฆะออมทรัพย์

แนวคิดทางพระพุทธศาสนานั้น พระสงฆ์ได้นำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ บทบาทพระสงฆ์ ในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมกลุ่มสังฆะออมทรัพย์นั้นประยุกต์ใช้หลักธรรมข้อหลักฆราวาสธรรม 4 หลัก อปริหานิยธรรม 7 อริยสัจ 4 และทิวฏฐัมมิกัตถะประโยชน์ 4 (หัวใจเศรษฐี) และหลักคุณธรรม 5 ประการ จะใช้ควบคู่กันไปทั้ง 4 บทบาท

หลักธรรมที่นำมาใช้ คือ สังฆะความจริงใจต่อกันที่อยู่ในหลักฆราวาสธรรม พระสงฆ์ประยุกต์ใช้ควบคู่ทั้ง 4 บทบาท หลักความสามัคคีในหลักธรรมข้ออปริหานิยธรรม เป็นหลักธรรมที่พระสงฆ์ประยุกต์ใช้ในบทบาททั้ง 4 โดยจะเริ่มที่การปลุกจิตสำนึก ชี้นำให้เห็นความจำเป็นที่ชาวบ้านในชุมชนจะต้องรวมตัวกันก่อตั้งกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วยการให้สมาชิกทุกคนมีความสามัคคีพร้อมเพียงกันนำเงินมาออมร่วมกันและบริหารจัดการกลุ่มร่วมกัน

ในการก่อตั้งกลุ่มพระสงฆ์ใช้หลักธรรม คือ ความสามัคคี ความมีวินัย เป็นหลักธรรมที่นำมาใช้ในบทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้ ชี้นำให้ชาวบ้านในชุมชนเห็นถึงความพร้อมเพรียงที่รับรู้ถึงปัญหาาร่วมกันแก้ไขทำให้เกิดพลังในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคได้

การดำเนินกิจกรรมหรือการส่งเสริมการเรียนรู้จักคุณธรรมคือความพร้อมที่จะทำให้เกิดการพัฒนาหรือความเจริญรุ่งเรืองสู่ชุมชน พระสงฆ์ประยุกต์หลักอปริหานิยธรรมเข้าในบทบาทให้การเรียนรู้และบทบาทส่งเสริมคุณธรรม คือ

ให้สมาชิกกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ จัดให้มีการประชุมร่วมกัน 3 รูปแบบ คือ การประชุมคณะกรรมการทุกเดือน การประชุมของสมาชิกทุกเดือน และการประชุมประจำปี กลุ่มสังฆะออมทรัพย์นี้มีเป้าหมายที่สำคัญคือ การพัฒนาคนให้มีคุณธรรม อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและช่วยเหลือกันเป็นสำคัญ ไม่ได้มีเป้าหมายว่าต้องมีเงินทุนมาก และการทำงานกลุ่มคือการปฏิบัติธรรมร่วมกัน เพราะกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่การออมทรัพย์ การพิจารณาปล่อยกู้และการร่วมกิจกรรมของกลุ่มเป็นเรื่องเน้นให้สมาชิกทุกคนได้ปฏิบัติตามหลักธรรม

หลักคุณธรรม 5 ประการ เป็นหลักธรรมที่พระสงฆ์นำมาประยุกต์ใช้ใน 4 บทบาท และจะเน้นที่บทบาทในการส่งเสริมคุณธรรมและให้คำปรึกษา โดยการใช้ปฏิบัติเป็นรูปธรรม เช่น ถ้าพูดถึงความสามัคคี การรวมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชน ร่วมกันรับรู้ปัญหาและร่วมกันแก้ไขปัญหา โดยเริ่มต้นจากการรวมกลุ่มจัดตั้งกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ขึ้น เรื่องสังฆะก็จะพูดถึงความจริงใจในการนำเงินมาออมในแต่ละเดือน ไม่ขาดส่งเงินหุ้นและเงินกู้พร้อมค่าบำรุงในแต่ละเดือน ซึ่งถือว่าเป็นเทคนิคในการปลูกจิตสำนึก

หลักอริยสัจ 4 ที่พระสงฆ์นำมาประยุกต์ใช้ในบทบาททั้ง 4 บทบาท คือ การชี้ให้เห็นปัญหาโดยการแสดงอริยสัจ คือ ความจริงของชีวิต ได้แก่ ความยากจนเป็นหนี้ เพราะไปกู้เงินมาลงทุน ร่วมกันคิดหาวิธีแก้ไข ฟังตนเองได้ ร่วมกันก่อตั้งกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ สร้างสวัสดิการในชุมชน

บางครั้งพระสงฆ์ต้องใช้หลักธรรม ที่จะกระตุ้นให้มีความพยายาม คือ ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ (หัวใจเศรษฐี) 4 ประการ คือ ขยันหาทรัพย์ ถึงพร้อมด้วยการรักษาทรัพย์ที่หามาได้ การได้มิตรที่ดี และการรู้จักพอเพียง เป็นผู้ที่มีชีวิตที่ดีงาม โดยเฉพาะหลักกัลยาณมิตรเพราะถ้าชีวิตไม่มีมิตรที่ดีชีวิตจะมีความสุข ได้อย่างไร ความปลอดภัยก็ไม่มี แต่การรวมกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ คือ การนำทรัพย์มารวมกันใครมีความจำเป็นก็กู้ไปใช้ก่อน ทรัพย์ก็จะเป็นตัวสร้างมิตรโยงโยกัน ในชุมชนก็จะไม่ประสบความยากจน เพราะการฝากเงินเข้ามาและการกู้เงินออกไปเป็นการหมุนเวียนในชุมชน ความสมดุลก็จะเกิดขึ้นได้ความเชื่อมโยงของกระบวนการของกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ แนวทางการดำเนินงานของกลุ่มใช้หลักพุทธธรรม โดยเน้นหลัก

ลัจจะในการพัฒนาการออมทรัพย์ให้เป็นผลประโยชน์ร่วมของชุมชน ใช้วิธีคิดจิตสำนึก ร่วมชุมชน มีระบบการจัดการในรูปของคณะกรรมการบริหาร ใช้วัดเป็นศูนย์กลาง กิจกรรมที่สำคัญ คือ กิจกรรมทางการเงินและกิจกรรมการจัดสวัสดิการชุมชน สิ่งเหล่านี้ จึงทำให้กิจกรรมในการรวมกลุ่มของกลุ่มลัจจะออมทรัพย์ประสบความสำเร็จและมีสมาชิกเพิ่มขึ้นทุกปีทำให้เกิดผลต่อชุมชน คือ การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง

2. บทบาทพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมกลุ่มลัจจะออมทรัพย์ที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนจังหวัดเชียงราย

บทบาทพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมการพัฒนาการออมทรัพย์จังหวัดเชียงรายใน 4 บทบาทนั้น การที่พระสงฆ์จะปรับเปลี่ยนบทบาทของตนจากแบบเดิมกลับมาพิจารณาบทบาทใหม่ ตามบทบาทที่พระสงฆ์กลุ่มหนึ่งในจังหวัดเชียงราย กำลังปฏิบัติอยู่

2.1 การปลูกจิตสำนึกชุมชน พระสงฆ์กระตุ้นให้ชาวบ้านในชุมชนตระหนักถึงปัญหาของตนเองและส่วนรวมที่กำลังประสบอยู่ เช่น ความยากจนและปัญหาความไม่เข้มแข็งของชุมชน และชี้ให้เห็นถึงสาเหตุปัญหาและการเชื่อมโยงของปัญหาที่จะเกิดตามมา เพื่อสร้างความเข้มแข็งและสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาชุมชน และแนะนำวิธีการแก้ปัญหาโดยการสร้างศักยภาพของชุมชนผ่านกระบวนการกลุ่ม ลัจจะออมทรัพย์ซึ่งเป็นการรวมกลุ่ม รวบรวมและรวมความคิดในการแก้ไขปัญหา และกระตุ้นให้เห็นผลที่จะเกิดกับกลุ่มและชุมชน หลังจากการแก้ปัญหาด้วยกระบวนการกลุ่ม มีการรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาและมีเงินทุนหมุนเวียนในชุมชน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของชุมชนที่เข้มแข็งต่อไป

2.2 บทบาทให้การเรียนรู้ พระสงฆ์ใช้เทคนิคเสริมบทบาทในการก่อตั้งกลุ่ม ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ เช่น การตั้งกลุ่มในเมืองหรือชานเมืองจะใช้เทคนิคการตั้งกลุ่มรอบนอกเสียก่อนเพื่อจะให้รอบนอกเป็นเสียงประชาสัมพันธ์หรือเป็นแรงกระตุ้นเพื่อให้การก่อตั้งกลุ่มในเมืองหรือที่อื่น ๆ ได้รับความร่วมมือเร็วขึ้น และขยายวงกว้าง หรือใช้อุปมาเป็นนิทานซึ่งถือว่าเป็นเทคนิคในการจูงใจ เช่น ใช้นิทานเป็นอุทาหรณ์ประกอบการเทศน์ เป็นต้น เมื่อพระสงฆ์แนะนำกระตุ้นให้ชาวบ้านรู้คิดหาความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในบ้านและชุมชนของตนเอง และหาวิธีแก้ไขที่ถูกต้องแก้

ชาวบ้านในชุมชน ว่าควรจะมีทางออกอย่างไรให้แก่ตนเองและชุมชนที่ตนอยู่ การให้เริ่มต้นจากคนใกล้ชิด คือญาติพี่น้องในครอบครัวในกลุ่มและในชุมชนเดียวกัน ช่วยเหลือกันก่อน เมื่อชาวบ้านเรียนรู้ปัญหาอย่างนี้แล้ว การลงมือปฏิบัติหรือการให้ลงมือออมทรัพย์ในวันนั้นและสามารถในวันนั้น จึงเป็นวิธีสอนโดยการให้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง เป็นแนวทางสร้างทักษะให้แก่สมาชิกได้เรียนรู้การทำงานเป็นทีม และส่งเสริมหลักประชาธิปไตยให้เกิดในชุมชน โดยให้ชาวบ้านเริ่มจากการก่อตั้งกลุ่มขึ้นมาแล้ว ให้มีการคัดเลือกคณะกรรมการขึ้นมาทำงาน โดยการเห็นชอบของสมาชิกกลุ่มช่วยกันคัดเลือก ประธาน รองประธาน เற்றுญิก ถือว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้การทำงานกลุ่มแบบมีส่วนร่วม

2.3 บทบาทส่งเสริมคุณธรรม พระสงฆ์ส่งเสริมให้ชุมชนมีกิจกรรม ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นการสร้างศูนย์รวมหรือสร้างความสามัคคีในขณะดำเนินกิจกรรมของกลุ่มในแต่ละเดือนนั้น บทบาทที่พระสงฆ์ส่งเสริมคุณธรรมเป็นการนำหลักศาสนธรรม และหลักพัฒนาเข้ามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ได้อย่างลงตัว หลักการพัฒนาคือการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ การทำงานเป็นทีม หลักศาสนธรรมเป็นการส่งเสริมคุณธรรม โดยการแทรกธรรมะให้เป็นข้อปฏิบัติของกลุ่ม เช่น ใครไม่มีสังฆะขาดส่งเงินหุ้นเป็นเดือนก็ต้องเสียค่าปรับ เป็นต้น และเชื่อมโยงคนและกิจกรรมเข้าด้วยกันโดยมีเงินเป็นเครื่องมือ มีหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีที่เกิดขึ้นระหว่างคนกับชุมชนหรือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานอื่น ๆ ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ แล้วทำให้ชุมชนมีคุณธรรมผ่านกิจกรรมที่ชาวบ้านร่วมกันดำเนินไป ความพร้อมเพียงกัน การช่วยเหลือเกื้อกูลกันย่อมจะเกิดขึ้นในรูปแบบที่ยั่งยืน

2.4 บทบาทให้คำปรึกษา ในทุก ๆ เดือนสมาชิกกลุ่มจะมีการนัดพบกัน เดือนละ 1 ครั้ง แต่ละครั้งจะต้องมีการนำปัญหาามาแก้ไข โดยพระสงฆ์จะเป็นผู้ให้คำปรึกษา นำปัญหาสู่การแก้ไขให้แก่สมาชิกกลุ่ม และในแต่ละเดือนเมื่อมีการพบกลุ่มจะมีการทำกิจกรรมร่วมกัน คือให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล ได้แก่ ประธานกลุ่มหรือผู้ทำบัญชี (ற்றுญิก) หรือแนะนำคณะกรรมการบริหารกลุ่มที่จะต้องให้รับทราบในบทบาทและหน้าที่ของตนเองตลอดถึงการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม และให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม

ซึ่งการให้คำปรึกษากลุ่มจะเน้นในลักษณะของการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่ม และการส่งเสริมให้กลุ่มได้มีกิจกรรมร่วมกัน นอกเหนือจากเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม การนำข่าวสารเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์มาแนะนำบอกกล่าว ถือว่าเป็นกิจกรรมหนึ่ง ที่กลุ่มสังจะออมทรัพย์จังหวัดเชียงรายดำเนินการเป็นประจำในวันพบกลุ่ม ในการแนะนำให้การเรียนรู้ปัญหาและหาวิธีแก้ไขด้วยตนเอง การส่งเสริมคุณธรรมที่เป็นรูปธรรม ให้คำแนะนำปรึกษาได้เมื่อชุมชนมีปัญหาถือเป็นแนวทางการแก้ปัญหาสังคมและการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งต่อไปทั้งด้านเศรษฐกิจและด้านจิตใจอย่างเป็นผล

3. แนวทางการพัฒนากลุ่มสังจะออมทรัพย์ที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน

แนวทางการพัฒนากลุ่มสังจะออมทรัพย์ที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนนั้น พระสงฆ์ได้แสดงบทบาทในขั้นตอนของกลุ่มสังจะออมทรัพย์ใน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นแนะนำเตรียมการ ปลูกจิตสำนึกที่ดีแก่ชุมชน กระตุ้นให้ชาวบ้านเห็นปัญหาและรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากความเสียหายเปรียบนายทุน จากการขาดทุนทางเศรษฐกิจ การพึ่งตนเองไม่ได้ของชุมชน และบทบาทให้การส่งเสริมคุณธรรมให้กับชุมชน โดยการแนะนำที่ยึดหลักการพัฒนาและหลักศาสนา คือความสามัคคีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกัน มีความจริงใจต่อกัน เป็นหัวใจสำคัญ ขั้นตอนก่อตั้งกลุ่ม พระสงฆ์ใช้บทบาทให้การเรียนรู้และส่งเสริมคุณธรรม กล่าวคือ การให้ชาวบ้านเริ่มออมและกู้ โดยการทดลองทำ และเรียนรู้ทันทีในวันเดียวกันกับวันที่เริ่มต้นก่อตั้งกลุ่ม เป็นการให้การเรียนรู้และเปิดโอกาสในการฝึกฝนอย่างครบถ้วนทั้งกระบวนการในวันแรกของการก่อตั้งกลุ่ม ซึ่งถือว่าเป็นโอกาสแรกเริ่มที่สมาชิกกำลังให้ความสนใจสูงต่อกิจกรรมของกลุ่ม ในการปล่อยกู้ให้คนที่กำลังเดือดร้อนกู้เอาไปใช้ก่อนนั้น ขั้นตอนดำเนินกิจกรรมกลุ่ม การดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม มีการรวมกลุ่มออมทรัพย์พิจารณาปล่อยเงินกู้ ประชุมกันเป็นประจำ ช่วยเหลือสวัสดิการแก่สมาชิก ซึ่งแนวทางการพัฒนากลุ่มสังจะออมทรัพย์ของพระสงฆ์แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

3.1 ด้านเศรษฐกิจ การจัดตั้งกลุ่มสังจะออมทรัพย์ และการดำเนินกิจกรรมกลุ่มสังจะออมทรัพย์จังหวัดเชียงรายด้วยการรวมกลุ่มออมทรัพย์จึงเป็นการสร้างทุนชุมชน ที่เป็นต้นทุนทางด้านเศรษฐกิจ คือ การสร้างกองทุนเงินกู้ให้กับชาวบ้าน

ที่เกิดจากเงินของตนเอง สร้างสวัสดิการให้กับการดำเนินชีวิตของตนเอง ทำเงินให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาความเป็นอยู่ทำให้ชาวบ้านมีเงินกู้ใช้หมุนเวียนในชุมชน ที่เป็นทั้งเงินปันผลและเงินสวัสดิการ ที่เกิดจากเงินออมของตนเอง และสมาชิกในครอบครัว

3.2 ด้านสังคม การที่พระสงฆ์ต้องการให้ชาวบ้านในชุมชนรวมตัวกัน เพื่อสร้างพลังให้เกิดขึ้นกับชุมชนกับครอบครัวของชาวชุมชนเอง ผ่านกิจกรรมกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ โดยแนะนำและกระตุ้นเพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านรู้จัก หาคำความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง และหาวิธีแก้ไขที่ถูกต้อง ว่าควรจะมีทางออกอย่างไรให้แกตนเองและชุมชนที่ตนเองอยู่ การให้เริ่มต้นจากคนใกล้ชิด คือญาติพี่น้องในครอบครัวในกลุ่มและในชุมชนเดียวกัน ช่วยเหลือกันก่อน เมื่อชาวบ้านเรียนรู้ปัญหาอย่างนี้แล้ว การลงมือปฏิบัติหรือการให้ลงมือออมทรัพย์ในวันนั้น และสามารถทำในวันนั้นเลย จึงเป็นวิธีสอนโดยการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง เป็นแนวทางสร้างทักษะให้แกสมาชิก ได้เรียนรู้การทำงานเป็นทีม การบริหารงานและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มตลอดถึงการบริหารกลุ่มแบบมีส่วนร่วม ตลอดถึงการส่งเสริมหลักประชาธิปไตยให้เกิดในชุมชน

3.3 ด้านวัฒนธรรม ในเชิงวัฒนธรรมกิจกรรมของกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ที่ประกอบขึ้นนั้น พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำของชุมชนมีความชัดเจนในเรื่องการสร้างกิจกรรมกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ขึ้นมาช่วยให้ชาวบ้านพึ่งพาตนเองและพึ่งพากันเองภายในชุมชน ชุมชนได้เรียนรู้ที่จะปรับตัวและจัดกิจกรรมอันเป็นที่เหมาะสม เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้กับชนรุ่นหลัง เพื่อช่วยกันอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของตน กิจกรรมของกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ที่เป็นรูปธรรมต่าง ๆ ถูกจัดขึ้นเพื่อช่วยกันทำโดยใช้วัดเป็นกลไกในการร้อยรัดชุมชน ทำให้เกิดความสามัคคีอยู่ในชุมชนและเป็นปัจจัยต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

3.4 ด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ดังนั้น สมาชิกกลุ่มสังฆะออมทรัพย์และชาวชุมชนทุกคนโดยมีพระสงฆ์เป็นแกนนำสำคัญ มีการพัฒนาสาธารณูปการสิ่งแวดล้อมพื้นฐานภายในวัดชุมชน การจัดระบบการรักษาความสะอาด สำหรับการจัดสิ่งแวดล้อมภายใน

ชุมชนได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านภายในชุมชน ร่วมกันพัฒนาโดยใช้กิจกรรมกลุ่มเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ในการร่วมกันพัฒนา ที่สำคัญพระสงฆ์ยังได้อบรมปลูกฝังให้เยาวชนคนรุ่นใหม่เห็นความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีการจัดอบรมเยาวชนพร้อมทั้งสอดแทรกความรู้ และจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเข้าไว้ด้วย สิ่งสำคัญที่ทุกคนในชุมชนจะต้องทำร่วมกัน คือ การสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนร่วมกัน การรณรงค์ให้เกิดกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน สามารถกระตุ้นให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมและความสามัคคีในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

กลุ่มสังฆะออมทรัพย์จังหวัดเชียงราย ก่อตั้งโดยการนำของพระสงฆ์ นักพัฒนาชุมชนภาคเหนือในพื้นที่จังหวัดเชียงราย พระสงฆ์จึงมีบทบาทเสริมสร้างกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ให้เข้มแข็ง โดยมีแนวคิดที่จะเปลี่ยนรูปแบบการเผยแพร่หลักธรรมการสอนทางศาสนาโดยการแปลงหลักการเทศน์ หรือวิธีการบรรยายที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมเพื่อความเข้าใจง่ายและปฏิบัติตามได้อย่างเป็นผล ความต้องการที่จะเห็นชาวบ้านพึ่งตนเองได้ ชุมชนเข้มแข็งสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคมได้ โดยผ่านกระบวนการการเรียนรู้จากกิจกรรมกลุ่มสังฆะออมทรัพย์เพื่อให้ชาวบ้านคิดเป็นทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น และต้องการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนในชนบท ผ่านกระบวนการกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ที่มีการออมทรัพย์เป็นกิจกรรม มีหลักธรรมทางศาสนาคือคุณธรรมเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ และมีเงินเป็นตัวเชื่อมเพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง คือ ความสามัคคีของชุมชนและการพึ่งพาอาศัยกันของชาวบ้าน พระสงฆ์ได้นำรูปแบบการออมทรัพย์ นำมาเป็นรูปแบบการพัฒนา โดยมีหลักธรรมคือคำสอนของพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ด้วย เป็นรูปแบบการพัฒนา สร้างทุนชุมชน คือ ทุนทางเศรษฐกิจ ได้แก่ เงินทองข้าวของที่เป็นสิ่งช่วยในการดำเนินชีวิตและทุนทางสังคม ได้แก่ ความเชื่อความเลื่อมใสในคำสอนทางศาสนา บุญ-บาป ตลอดจนถึงวัฒนธรรมประเพณี สร้างกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ขึ้นมา เพื่อจะนำพาชุมชนและสังคมให้มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาโดยทำให้ชุมชน

พึ่งพาตนเองได้ในทุก ๆ ด้าน ประเด็นสำคัญที่ค้นพบ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจทำให้ชุมชนเกิดเงินทุนหมุนเวียนกันอยู่ภายในชุมชน เป็นที่พึ่งแก่ชาวบ้านในชุมชนได้ ฉะนั้น การดำเนินกิจกรรมกลุ่มด้วยการออมทรัพย์จึงเป็นการสร้างทุนชุมชน ที่เป็นทั้งเงินทุนหมุนเวียนภายในชุมชน และทุนทางด้านเศรษฐกิจ คือ การสร้างกองทุนเงินกู้ให้กับชาวบ้านที่เกิดจากเงินของตนเอง สร้างสวัสดิการให้กับการดำเนินชีวิตของตนเอง ทำเงินให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาความเป็นอยู่ทำให้ชาวบ้านมีเงินกู้ใช้หมุนเวียนในชุมชน ที่เป็นทั้งเงินปันผล และเงินสวัสดิการที่เกิดจากเงินออมของตนเองและสมาชิกในครอบครัว ยิ่งเวลานานกองทุนก็ยิ่งจะเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ ด้านสังคมทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีความสามัคคีกัน ปัญหาเรื่องความแตกแยกกันมีน้อยมาก ชาวบ้านและประชาชนทั่วไปในหมู่บ้านพบว่า หลังจากมีกลุ่มสังฆะออมทรัพย์แล้ว ประชาชนมีความสามัคคีกันมากขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก เมื่อก่อนที่ยังไม่มีกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ ถ้าทางหมู่บ้านหรือทางวัดมีเรื่องที่ต้องอาศัยความร่วมมือของชาวบ้านจะได้รับความร่วมมือน้อย แต่หลังจากที่มีกลุ่มสังฆะออมทรัพย์แล้ว สมาชิกในหมู่บ้านมีความสามัคคีพร้อมเพียงกันมากขึ้น สร้างผู้นำโดยธรรมชาติ คือ พระสงฆ์ ซึ่งเป็นผู้นำของชุมชนโดยธรรมชาติ มีความชัดเจนในเรื่องการสร้างกิจกรรม ในด้านวัฒนธรรมกิจกรรมของกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ที่ประกอบขึ้นนั้น กลุ่มสังฆะออมทรัพย์ ก่อตั้งขึ้นมาช่วยสร้างชุมชนให้เกิดการพัฒนาและพึ่งพากันเองภายในชุมชน ชุมชนได้เรียนรู้ที่จะปรับตัวและจัดกิจกรรมอันเป็นที่เหมาะสม เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้กับชนรุ่นหลัง เพื่อช่วยกันอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีงามของตน กิจกรรมของกลุ่มสังฆะออมทรัพย์ที่เป็นรูปธรรมต่าง ๆ ถูกจัดขึ้นเพื่อช่วยกันทำโดยใช้วัดเป็นกลไกในการในการร้อยรัดชุมชน ทำให้เกิดความสามัคคีอยู่ในชุมชนและเป็นปัจจัยต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และด้านสิ่งแวดล้อมทางกลุ่มสังฆะออมทรัพย์จังหวัดเชียงราย มีการณรงค์ในสมาชิกกลุ่มมีมาตรการในการรักษาสิ่งแวดล้อมด้วยกัน คือ การป้องกันปัญหาขยะในชุมชน ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในชุมชน สิ่งสำคัญที่ทุกคนในชุมชนจะต้องทำร่วมกันคือการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนร่วมกัน การณรงค์ให้เกิดกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน สามารถกระตุ้นให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมและความสามัคคีในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง เช่น การรณรงค์ป้องกันปัญหาขยะมูลฝอยใน

ชุมชน การรณรงค์เพื่อปลูกต้นไม้และรักษาต้นไม้ในชุมชน การรณรงค์รักษาแหล่งน้ำในชุมชนร่วมกัน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น รัฐบาล มหาเถรสมาคม คณะสงฆ์ควรมีการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการทำงานในชุมชนจัดกระบวนการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการทำงานของพระสงฆ์ เพื่อกระตุ้นให้พระสงฆ์ทุกระดับ เกิดความตื่นตัวและปรับปรุงประยุกต์ตนเองเข้ากับเหตุการณ์ในปัจจุบันตระหนักถึงหน้าที่ในการช่วยเหลือประชาชน โดยเฉพาะการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนโดยยึดหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องชี้นำ

(2) รัฐควรกำหนดนโยบายด้านการแก้ไขคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนให้สอดคล้องกับนโยบายของคณะสงฆ์มีความเชื่อมโยงทั้งนโยบายและแผนงานระหว่างองค์กรคณะสงฆ์และภาครัฐ

(3) มหาเถรสมาคมหรือคณะสงฆ์ ควรมีนโยบายหรือหลักเกณฑ์ด้านการสนับสนุนให้พระสงฆ์ดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม โดยเชื่อมโยงบูรณาการกับนโยบายของรัฐด้านการแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนในลักษณะเช่นนี้

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

พระสงฆ์ควรมองเห็นความสำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของพระสงฆ์ต่อปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนโดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อสนับสนุนให้เกิดความสนใจและความต้องการในการเรียนรู้จากการทำงาน ซึ่งอาจจะต้องประกอบด้วย การศึกษาดูงาน การอบรมเชิงปฏิบัติการ มีพระสงฆ์ที่มีประสบการณ์เป็นผู้ถ่ายทอดและเรียนรู้ร่วมกัน หรือแม้กระทั่งการลงมือปฏิบัติการในชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

- (1) ควรวิจัยเรื่อง การใช้หลักเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธในการส่งเสริมกลุ่มสังฆะออมทรัพย์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคเหนือ
- (2) ควรวิจัยเรื่อง กลุ่มสังฆะออมทรัพย์ : บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน
- (3) ควรวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์เพื่อเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษา กลุ่มสังฆะออมทรัพย์ ทุกภาคของประเทศไทย
- (4) ควรวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์กลุ่มสังฆะออมทรัพย์ที่เป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง

บรรณานุกรม

- นภัทร์ แก้วนาค. (2554). เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis Technic). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2543). พุทธศาสนาในความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิ โกลคติมทอง.
- พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต). (2531). เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกลคติมทอง.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2538). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกลคติมทอง.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โสภรต์สมิ์ จันทรประภา. คุณหญิง. (2541). การบริหารทางจิตสำหรับเด็กวัยรุ่น. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์. (2540). ภาพการศึกษากับชุมชน : กรอบแนวคิดและข้อเสนอในการศึกษาวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อุทิศ จิตเงิน. (2544). พุทธปรัชญาเพื่อพลังชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :
สถาบันพัฒนาสี่แยกอินโดจีน.

Reynolds, Craig J. (1972). **The Buddhist Monkhood in Nineteenth Century
Thailand**. Ph.D. diss, Cornell University.